

Nya fyndplatser för cikadavårtbitare (*Metrioptera roeseli*) norr om Mälaren

[New records of Roesel's bush-cricket, *Metrioptera roeseli* (Orthoptera: Tettigoniidae), north of Lake Mälaren, South-Central Sweden]

BÖRGE PETTERSSON

Cikadavårtbitarens eller ängsvårtbitarens svenska utbredning är enligt publicerade fynduppgifter med ett undantag (se nedan) inskränkt till trakterna av Mälarens västra ände. En noggrann eftersökning och inventering av arten inom detta område utfördes 1989-90 (de Jong & Kindvall 1991). Publiceringen av resultatet från denna tillsammans med ett tidigare hopprätvingeupprop i Sveriges Natur (Neiman 1988) har ökat intresset för arten och också lett till att jag har lyssnat efter den när jag befunnit mig i närheten av de kända förekomsterna. Arten är genom sitt typiska, snabbt och oavbrutet surrande läte och möjligheten att förbättra räckvidden med ultraljudsdetektor samt sin förkärlek för vägrenar mycket lättinventerad med bil i normal "småvägshastighet".

Vid ett besök i Virsbo, Ramnäs fg, Västmanland 16 juli 1992 hördes ett mycket stort antal hannar av arten spela på ett öppet gräsfält vid badplatsen. Här kunde ett exemplar också fotograferas på följande dag (Fig. 1). Även utefter Jägargatan nära badplatsen spelade många individer. Detta parti av gatan är ännu inte bebyggt utan har breda renar och fält med gräs och annan örtvegetation på ömse sidor.

Den 28 juli 1995 kunde konstateras att arten fanns kvar i stor mängd i Virsbo, särskilt i de ovannämnda vägrenarna utefter den del av Jägargatan som har öppna fält på båda sidor. Vid badplatsen hördes nu bara enstaka djur. Följande dag hördes den även vid vägkorsningen vid Jägargatans norra ände.

Denna dag som var varm och solig inventerades arten också under en bilfärd med öppen sidoruta utefter vägen Virsbo-Ängelsberg-Västerfärnebo-Sala. (Som komplement under huvuddelen av sträckan och alltid för verifikation användes ultraljudsdetektorn "Pettersson D 100".)

Spelande hanar hördes på fyra ställen (alla inom

Fig. 1. En av de spelande hanarna av cikadavårtbitare *Metrioptera roeseli* vid badplatsen i Virsbo, Västmanland 16 juli 1992. Arten känns igen på halssköldens breda ljusa kantbård och på sitt snabba oavbrutna spel. Exemplet har för fotografering tillfälligt flyttats till en kortklippt gräsmatta från den närbelägna självvalda spelplatsen i oklippt ängsvegetation. Foto: Börge Pettersson.

landskapet Västmanland): 1) vid södra infarten till Västervåla, d:o fg, 2) mellan Hästbäck och Örbäck, Karbennings fg, 3) vid västra infarten till Salbohed, Västerfärnebo fg samt 4) vid avtagsvägen till Broddbo i Gullvalla, Kila fg. På den ca 2,5 km långa sträckan Hästbäck-Örbäck fanns en mycket tät population medan de andra observationerna gällde enstaka eller ett fåtal djur.

Av de nypupptäckta fynden (Fig. 2) ligger det nordligaste — dvs. populationen mellan Hästbäck och Örbäck — utanför det tidigare inventerade området, medan resten ligger inom detta (Oskar

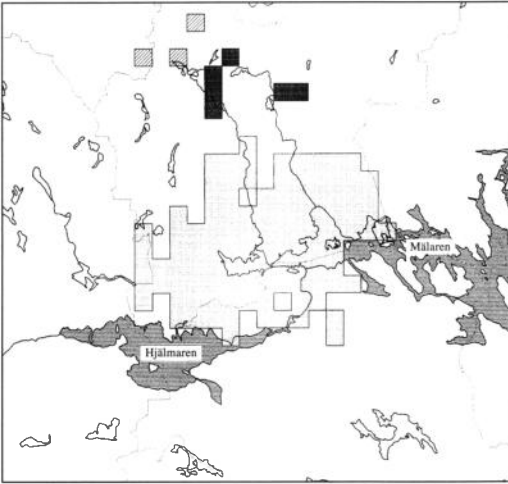

Fig. 2. Utbredningsområdet för cikadavårtbitaren i Mellansverige. De ekonomiska kartblad (5x5 km) där arten påträffades av de Jong & Kindvall (1991) har markerats med grått medan de med nya fynd norr om huvudförekomsten är svarta (egna) resp. snedstreckade (Jacobson). Karta: Oskar Kindvall/ArtDatabanken.

The distribution of Roesel's bush-cricket, *Metrioptera roeseli*, in the Lake Mälaren region, Sweden. Each square of 5x5 km where the species was recorded by de Jong & Kindvall (1991) has been marked in grey and the new records are black and striped.

Kindvall muntl.), vilket kan tyda på en expansion av arten. Eftersom förekomsten uppvisar relativt stora fluktuationer mellan olika år (de Jong & Kindvall 1991) och vissa individer har en tvåårig utveckling kan dock åtminstone delar av det tidigare inventerade området som nu hyste cikadavårtbitare ha varit besatta 1989-90 utan att uppmärksammas.

Biologen Anders Jacobson (pers. komm.) har nyligen hittat arten på ytterligare tre lokaler nordväst om de av mig upptäckta, alla utanför det tidi-

gare inventerade området. Den första av dessa lokaler ligger i Dalarna och utgör därmed det första fyndet från detta landskap medan de två andra är från Västmanland: 1) väggkant och angränsande ängsmark mot Bromsberget vid väg 65 S om Björso, Söderbärke fg, 2) strand av St. Aspen samt närliggande väggkant vid Uggebo, Västanfors fg, 3) gräsmark vid Nya Lapphyttan, Karlberg, SV om Norberg, d:o fg. Observationerna gjordes sommaren 1995 (1 & 2) och 1996 (3).

Det finns ytterligare ett mindre antal hittills opublicerade fynd från platser utanför kärnområdet som rapporterats in till ArtDatabanken efter 1991 (Oskar Kindvall muntl.). Dessutom har arten nyligen upptäckts i sydligaste Skåne (Ahlén 1995). Frågan är alltså: Håller arten sakta på att sprida sig eller är de nya fynden bara ett resultat av att intresset för och kunskapen om denna fascinerande vårtbitare har ökat på senare år?

Litteratur

- Ahlén, I. 1995. En isolerad population av ängsvårtbitare (*Metrioptera roeseli*) på skånska sydkusten. — Ent. Tidskr. 116: 187-188.
- de Jong, J. & Kindvall, O. 1991. Cikadavårtbitaren *Metrioptera roeseli* — nykomling eller hotad relikt? — Fauna och Flora 86: 214-221.
- Neiman, E.-L. 1988. Vi efterlyser Kalle Stropps. — Sveriges Natur 79: 38-47.

Summary

A number of new records of Roesel's bush-cricket, *Metrioptera roeseli*, north of Lake Mälaren made since the inventory by de Jong & Kindvall in 1991, are reported. One of these is from the province of Dalecarlia (Dalarna) and the rest are from Västmanland and 10-40 km N of the earlier known northernmost localities.

Börge Pettersson, Centrum för Biologisk Mångfald, Box 7007, 750 07 Uppsala.

Stipendier för insektsintresserade ungdomar

Maria och Thure Palms uppländska stipendiefond, Mattias Idars stipendiefond samt Bertil Kullenberg-fonden

För ungdomar som är intresserade av insekter eller spindlar och som vill göra någon form av undersökning finns det möjlighet att söka pengar för material och resor ur ovanstående stipendiefonder. Ett krav för de två förstnämnda är att den sökande inte påbörjat forskarutbildning. Fonderna förvaltas av Entomologiska Föreningen i Uppland och ca 12 000 kr finns att dela ut under 1997. Det du behöver göra

är att skriva en ansökan, där det ska stå vad och hur du planerar att göra samt en kalkyl över vad det kommer att kosta. Efteråt vill föreningen ha en rapport om resultatet av undersökningen. Ansökan skickas till: Entomologiska föreningen i Uppland, c/o Entomologiska avdelningen, Villav. 9, 752 36 UPPSALA. Senaste datumet för ansökan är 30 april 1997.